

Voortgangsrapportage Welzijn van de Sectorraad Paarden

Het Plan van Aanpak Welzijn voor de Paardenhouderij is in 2008 aangeboden aan de minister van LNV. Per 1 augustus 2009 is aan LNV een Uitvoeringsagenda aangeboden, waarin concrete welzijns streefdoelen en uitvoeringstrajecten zijn opgenomen. Deze agenda dient als basis om binnen de sector de voortgang van het Plan van Aanpak Welzijn te monitoren en om LNV te informeren over de ontwikkelingen op het gebied van Welzijn en Gezondheid. Jaarlijks wordt een voortgangsrapportage aan LNV verstrekt, die LNV desgewenst ook aan de Tweede Kamer ter beschikking kan stellen.

Om een zo groot mogelijke transparantie en draagvlak binnen de sector te bereiken is de Dierenbescherming een gesprekspartner bij de uitvoering van het Plan van Aanpak Welzijn, evenals andere organisaties zoals het LICG, Levende Have, Vereniging Eigen Paard, etc. Contacten met deze laatstgenoemde organisaties zijn opgestart samen met het Nederlands Hippisch kenniscentrum (NHK).

Relevante Research Projecten: vier belangrijke projecten voor de sector zijn inmiddels onderweg:

- a. Project Welzijnsmonitoring (gestart in 2009, wordt beëindigd in 2010): Het project Welzijnsmonitoring is een samenwerking van LNV, FNHO, LTO en KNHS. WUR-ASG is de onderzoeksinstantie. Het project zal een aantal objectieve parameters vaststellen (dier- en omgevingsparameters), om op verschillende bedrijfstypen het welzijn van paarden te meten; dit is extreem belangrijk, omdat welzijnsdiscussies over paarden momenteel vaak nog gebaseerd zijn op subjectieve meningen in plaats van wetenschappelijke data. De Universiteit Utrecht en Dierenbescherming zijn nauw betrokken als participanten van de stuurgroep voor dit project. LNV zowel als de sector zijn financieel bij dit project betrokken; de sectorbijdrage komt van de KNHS, FNHO, LTO, NHK en Dierenbescherming. Het budget van dit project is enkele malen bijgesteld. Een aantal hippische bedrijven zullen door middel van vouchers aan het onderzoek bij gaan dragen. De onderzoeksparameters zijn in 2009 op een beperkt aantal bedrijven (n = 30) bijgeslepen en worden in 2010 op een groot aantal bedrijven (n = 150) toegepast. De resultaten van het onderzoek zullen worden gebruikt om op bedrijfsniveau het welzijn te toetsen, zodat de hippische ondernemer zonodig verbeteringen kan doorvoeren. Bestaande certificerings-systemen zullen, als het project is afgerond in 2010, worden gebruikt om de naleving van welzijnsnormen op bedrijfsniveau te toetsen en garanderen.
- b. Project Dagprogramma Paard (beëindigd in 2009): Het project Dagprogramma paard is een essentieel project, omdat herhaalbare en getoetste gegevens over de 'normale' activiteiten van het paard over de dag heen ontbreken, wat een objectieve discussie over het natuurlijk gedrag bemoeilijkt. Het project Dagprogramma Paard zal kengetallen opleveren over de tijdsbesteding van onderzochte groepen paarden. Dit project is van start gegaan op maneges, pensionstallen, opfokstallen, een paardenmelkerij, africhtings- en handelsstallen (n = 30) en bij de individuele paardenhouder en wordt volledig gefinancierd door LNV. Het onderzoeksprotocol wordt momenteel aangescherpt op een beperkt aantal bedrijven; in de tweede helft van 2009 is het definitieve onderzoeksprotocol toegepast op een groot aantal hippische bedrijven uit de verschillende categorieën. De data zullen dubbel worden aangeleverd (student en paardenhouder) om een nauwkeuriger interpretatie van de resultaten mogelijk te maken. Het onderzoek wordt uitgevoerd door de WUR.

- c. Het project De carrière van het sportpaard (pilot studie gedaan in 2009, uitbreiding van het onderzoek gewenst): Het is tot op heden niet bekend hoe lang een gemiddeld sportpaard in Nederland meegaat en wat de redenen voor sportbeëindiging zijn. Dit project beoogt de carrière en de gezondheid van sportpaarden in kaart te brengen en met name te achterhalen waardoor de sportcarrière van paarden wordt beëindigd of soms langdurige hiaten vertoont. Een pilot study voor de loopbaan van het paard bij de RUU en KNHS is inmiddels afgerond. Deze studie heeft aangetoond, dat het op orde hebben van een actuele database bij instanties die onderzoeksgegevens aanleveren, van extreem belang is. In eerste instantie worden een aantal paarden uit één competitie cohort (2004: aangeleverd door KNHS) onderzocht wat betreft hun prestaties in de jaren vóór het onderzoeksmoment en daarna. Periodes waarin het paard niet actief worden nader onderzocht in overleg met eigenaar/ruiter, om inzicht te krijgen in de redenen waarom paarden (tijdelijk) niet meer ingezet worden. De pilot studie heeft uitgewezen, dat het locomotie apparaat bij sportpaarden frequent de carrière-begrenzende factor is, maar dat lang niet altijd veterinaire redenen ten grondslag liggen aan carrière beëindiging. Een grootschaliger onderzoek is nodig om de carrière van het sportpaard volledig en transparant in kaart te brengen.
- d. Het project Handboek Huisvesting (geplanned voor 2010): Voor het ontwerp van stallen, waarin welzijnsaspecten meteen zijn opgenomen, dient goed advies beschikbaar te zijn. Dit naslagwerk moet een nieuwe versie worden van een eerdere uitgave. De verantwoordelijkheid voor een nieuwe uitgave van dit boekwerk is een gezamenlijk project van FNHO, LTO en KNHS, waarbij ook het recent opgerichte Nationaal Hippisch Kenniscentrum wordt betrokken. Aan dit project wordt in 2010 begonnen en het is de bedoeling dat de eerste resultaten van het project welzijnsmonitoring in het handboek verwerkt kunnen worden. Voor de financiering van het project (2010) zal ook een bijdrage aan LNV worden gevraagd.

Het Plan van Aanpak Welzijn geeft concrete aanbevelingen en streefdata zoals vermeld in de uitvoeringsagenda om het welzijn in de paardenhouderij te verbeteren. In dit rapport worden de verschillende onderdelen van het Plan van Aanpak Welzijn geactualiseerd, zodat duidelijk wordt in welke mate er vooruitgang is geboekt. Een aantal welzijnsrichtlijnen zijn als bijlage 4 toegevoegd; deze moeten worden gezien tegen de achtergrond dat er nog veel lopend relevant onderzoek is, wat in een later stadium in de richtlijnen kan worden meegenomen.

1. Draagvlak en Bewustwording:

In het afgelopen jaar hebben de portefeuillehouders van de SRP op vele niveaus verkondigd dat verbetering van welzijn een integraal onderdeel van het beleid in de paardenhouderij is. Dit is gedaan tijdens ledenbijeenkomsten, tijdens vergaderingen met hippische organisaties en via verschillende media (websites, tijdschriften, persberichten). Het resultaat hiervan is dat welzijn in alle hippische bladen een frequent terugkerend onderwerp is geworden. Ook in vragen die aan branche-organisaties onder auspiciën van de SRP gesteld worden, is het welzijn van het paard nu een vast gegeven. De SRP heeft door middel van literatuuronderzoek een overzicht opgesteld van de publiciteit die het paardenwelzijn sinds het PvA Welzijn heeft gekregen. Dit overzicht is bijgevoegd (zie bijlage 2). Een studiedag gericht op het onderzoek 'Passie voor Paarden' heeft opgeleverd dat het internet, de veterinaire en hoefsmid alsmede de manegehouder erg belangrijke communicatiekanalen zijn; hier zal in het vervolgtraject rekening mee worden gehouden. Het NHK bouwt momenteel een website en de bestaande website van de SRP krijgt thans een upgrade.

2. Huisvesting:

- a. Sociaal contact: De sector is aanspreekbaar voor het veiligstellen van sociaal contact tussen paarden wat betreft inrichting van bestaande stallen en stalnieuwbouw; uiteraard blijft de paardenhouder zelf verantwoordelijk voor de individuele verzorging. Een gecompliceerd onderwerp, aangezien het begrip sociaal contact bij het paard (nog) niet gedefinieerd is; het streefdoel is dat paarden niet als solitaire dieren moeten worden gehouden. Meer gedetailleerde parameters die benodigd zijn om tot advisering van staldesign in relatie tot sociaal contact te komen worden reeds onderzocht in het project welzijnsmonitoring. Er is momenteel al een duidelijke bewustwording in de sector waar te nemen; bij ondernemers-organisaties zoals FNHO en LTO neemt het aantal vragen over stallenbouw in relatie tot sociaal contact snel toe. Dit zal enorm groeien als de research resultaten meer concreet aangeven waar welzijns-verbeteringen in de huisvesting kunnen worden gemaakt.
- b. Ontwikkeling van parameters voor huisvesting: Dit WUR onderzoek heeft nog een jaar te gaan. In 2010 worden de parameters gebruikt op een 150-tal bedrijven uit de verschillende hippische categorieën (zie ook Research a hierboven).
- c. Monitoring van welzijn op bedrijfsniveau: Zodra het project welzijnsmonitoring meetbare parameters heeft opgeleverd, zal een planning worden gemaakt om op bedrijven via de FNHO tot actuele metingen en certificatie te komen. Hiertoe zullen bestaande certificerings-systemen (FNRS, veiligheid) worden gebruikt, waarin de welzijnsparameters kunnen worden ingebouwd.
- d. Handboek Huisvesting: Dit handboek wordt herschreven zodra het project welzijnsmonitoring zijn voltooiing nadert, waardoor de resultaten in de nieuwe uitgave kunnen worden verwerkt. Een begin wordt gemaakt in 2010 (zie ook Research d). De KNHS heeft in 2009 een boek en bijbehorende cursus over welzijn gepubliceerd, waarin een hoofdstuk is gewijd aan huisvesting en welzijnsaspecten.
- e. Schuilgelegenheden: Een samenwerking tussen SRP en de VNG is gestart om een standaardisatie aan te brengen in de gemeentelijke behandeling van bouwaanvragen uit de sector. Een handreiking Ruimtelijke Ordening (RO) is door de sector geproduceerd en dient als leidraad om gemeentebesturen verder te informeren over RO aspecten van de paardenhouderij. Bijeenkomsten om groepen ambtenaren bij te praten over de huidige ontwikkelingen zijn op VNG- en regionaal LTO-niveau gehouden. Deze discussie heeft twee aspecten: enerzijds moeten schuilgelegenheden (indien ze het landschap niet ontsieren) makkelijker kunnen worden gebouwd als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen; anderszijds zullen paardenhouders, waar het bouwen van schuilgelegenheden qua RO niet mogelijk is, dit duidelijk van gemeentewege te horen moeten krijgen.
- f. Europees Project Welzijnsmonitoring: De paardenhouderij is in een proces om aansluiting bij dit E+uropese project te krijgen te krijgen.
- g. Prikkeldraad als omheining van paardenweiland moet worden uitgefaseerd, gezien de ernstige verwondingen die het aan het paard kan toebrengen; een motie dienaangaande is in de Kamer aangenomen. Dit onderwerp is genoemd in Plan van Aanpak Welzijn en is overgenomen door aangesloten organisaties. Alternatieven in de vorm van band of hekwerk zullen worden aangegeven in een continue communicatie over dit onderwerp (NHK). De discussie hierover heeft reeds tot een hoge mate van bewustwording in de sector geleid. Tot dusver is er geen actieve rol van LNV wat betreft het uitfaseren van prikkeldraad geweest. Met de Dierenbescherming is er contact over de uitfasering. Voor een positie van

sportorganisaties aangaande prikkeldraad wordt verwezen naar bijlage 1. De overheid is recent gevraagd dit onderwerp te actualiseren bij natuurbeschermingsorganisaties, waar het vernieuwen van omheiningen of afrasteringen vaak gesegmenteerd wordt opgepakt en een centrale regie dienaangaande ontbreekt.

- h. Kengetallen tijdsbesteding (dagprogramma paard): Dit is een lopend project. Momenteel wordt de studie uitgevoerd op 60 bedrijven (zie ook Research b boven).
- i. Informatie voorziening: NHK: De sector heeft besloten tot de oprichting van een Nationaal Hippisch Kenniscentrum (NHK), dat een coördinerende rol in research en voorlichting moet gaan spelen, en de beschikbare kennis transparant naar de individuele paardenhouder moet vertalen. Het NHK is inmiddels opgericht en de kenniscoördinator (Drs. Fenna Westerduin) heeft haar activiteiten gestart. De adviesraden kenniscoördinatie en kennisontsluiting zijn ingevuld. De kenniscoördinator zal in nauwe samenwerking met de Sectorraad Paard en andere betrokkenen (RUU, WUR) een aanvang maken met het in kaart brengen van toegepast onderzoek en het inventariseren van bestaande opleidingsprogramma's paardenhouderij. De researchresultaten worden vertaald naar de sector. Het belang van het NHK is door LNV aangegeven en startsubsidies zijn door het ministerie verstrekt.

Aanbeveling:

1. De SRP is van mening dat, in afwachting van lopend onderzoek, momenteel de beste aanbeveling voor de stalmaat de formule $(2 \times \text{schofthoogte})^2$ is.
2. De SRP vindt dat bij vervanging van bestaande afrastering of bij het nieuw afrasteren van paardenweiland prikkeldraad niet meer mag worden gebruikt.

3. Voeding:

- a. Kennisniveau in de sector: Bij een aantal individuele paardenhouders is er te weinig kennis over voeding van paarden (met name de ratio ruw/krachtvoer) en het nut van voedingssupplementen. De physiologie van het verteringssysteem bij het paard loopt vaak niet parallel met de manier waarop paarden worden gehouden, met welzijns- of gedragsproblemen tot gevolg. Het Nederlands Hippisch Kenniscentrum (NHK) heeft een begin gemaakt met het inventariseren van beschikbare voedingskennis. Een communicatieplan wordt opgesteld hoe informatie (ook over voeding) naar de paardenhouder transparant kan worden gemaakt. Contact met producenten van voedingssupplementen moet in 2010 voor een heldere uitleg zorgen, en de potentiële klant dient beter geïnformeerd te zijn over de natuurlijke behoeften van het paard wat voeding aangaat. Veel artikelen betreffende voeding verschijnen momenteel al in de relevante vakbladen (zie ook bijlage 2).
- b. Drinkwater: Het belang van schoon, vers water voor paarden is duidelijk voor alle betrokkenen. Het Plan van Aanpak Welzijn geeft dit ook aan: sportorganisaties en stamboeken nemen het onderwerp drinkwater in hun regels op en zowel bij KNHS als NDR wordt dit reglementair verplicht gesteld gedurende hippische evenementen (zie ook bijlage 1).
- c. Voedingssupplementen: Het NHK gaat een spilfunctie vervullen in voorlichting betreffende voeding. Dit strekt zich uit tot supplementen, die vaak zonder veel inzichtelijke kennis aan paarden worden gegeven. Relevante bestaande onderzoeksresultaten worden geïnventariseerd en beschikbaar gemaakt voor de individuele paardenhouder.

- d. Jakobskruiskruid (JKK): Dit kruid kan (met name in hooi) tot ernstige vergiftiging bij paarden leiden. De minister heeft aangegeven dat dit kruid tot de inheemse planten behoort en dat dienovereenkomstig geen verboden kunnen worden uitgevaardigd. Zij zal echter met overkoepelende natuurbeheerorganisaties dit probleem nogmaals onder de aandacht brengen. Dit is wat betreft de SRP dringend nodig. De SRP verwacht een actievere rol van de minister ten aanzien van lokale en regionale overheden. JKK-zaad wordt momenteel niet meer verwerkt in bermmengsels; echter, de individuele landeigenaar blijft verantwoordelijk voor de bestrijding op zijn grond. Voor dit laatste is een sociale controle nodig, waarbij de SRP een belangrijke rol speelt middels een continue voorlichting via het NHK. Tijdens voorlichtingsbijeenkomsten vanuit de SRP wordt hier voortdurend aandacht voor gevraagd.
- e. Voorlichting over giftige planten en de paardenhouderij: Dit is opgenomen in het programma van het NHK.

Aanbeveling: De SRP is van mening dat het gebruik van Jakobskruiskruid zaad, in bermmengsels of anderszins verkrijgbare commerciële mengsels, onmiddellijk moet worden stopgezet. Particuliere paardenhouders moeten worden aangezet om hun land vrij te maken van JKK.

4. Training & Hulpmiddelen:

- a. Ongeoorloofde middelen: De sector wil dat de controle op ongeoorloofde middelen (anti-doping controle) wordt geïntensiveerd. Tegelijkertijd hebben behandelende dierenartsen behoefte aan meer informatie over de excretieprofielen van medicijnen, om paarden die behandeling nodig hebben later niet in de problemen te laten komen. De kostprijs van het testen kan niet sterk worden verminderd zonder dat dit ten koste gaat van de kwaliteit van de controle. Aan de andere kant kan een laboratorium binnen de landsgrenzen het controleproces versnellen en helpen bij het geven van informatie. Overheidssteun, zoals ook in een aantal humane sporten plaatsvindt, is hierbij essentieel. Overleg tussen sportorganisaties, LNV en VWS hebben op dit punt helaas nog niet tot resultaat geleid.
- b. Ongeoorloofde hulpmiddelen: Technieken die soms tijdens training worden toegepast om een mate van gehoorzaamheid (mentale onderworpenheid) bij het paard te verkrijgen moeten worden gecontroleerd en indien dit buitensporig gebeurt worden uitgebannen. Controles out of competition (OOC) is een belangrijke toevoeging; echter afhankelijk van een aantal randvoorwaarden: de actuele verblijfplaats van het paard, educatie van controleurs en een aanvullend budget. De actuele verblijfplaats van paarden hangt samen met een nog lopend onderzoek over een Identificatie en Registratie (I&R) systeem paard en zal op korte termijn (nog) niet beschikbaar zijn. Bestaande lijsten aangaande welzijnsnotities in de sport (NDR, KNHS) zijn als bijlage 1 aan dit rapport toegevoegd, deze hebben ook betrekking op het opleiden van officials ter controle tijdens hippische evenementen, waar met name de KNHS pro-actief in is.
- c. Loopbaan van het paard: Deze pilot studie is inmiddels afgerond (zie ook Research c) en heeft interessante resultaten opgeleverd, onder andere dat het locomotie apparaat frequent de carrière begrenzende factor is maar dat er vele andere redenen bestaan om een paard (tijdelijk) uit de sport terug te trekken.

- d. Harnachement: Sportorganisaties implementeren aanvullende regels over sporen, bidden en karwatsgebruik tijdens wedstrijden in hun regelgeving. De KNHS heeft de reglementaire verplichting om sporen te dragen in bepaalde klassen uit de regels verwijderd, de NDR heeft het gebruik van de zweep op grasbanen verboden. Activiteiten ten aanzien van het gebruik van bidden zijn door de KNHS opgestart (zie ook bijlage 1).

Er is met betrokken organisaties intensief contact over trainingsmethoden van bijv. aangespannen rijden en over leeftijdsminima van jonge paarden (zie ook bijlage 1).

- e. Hippische leertheorieën: Het Nationaal Hippisch Kenniscentrum is inmiddels bezig om contact op te nemen met ruiteropleidingsinstituten (bijv. KNHS, Deurne) voor een inventarisatie van het curriculum en voorlichtingsmateriaal. Een bijeenkomst in Barneveld (KIGO) heeft geleerd dat het hippisch onderwijs sterk gesegmenteerd en versnipperd is, terwijl het gemiddeld niveau van 'horsemanship' dalend is door een sterke instroom in de sector. Plannen over een betere harmonisatie in het onderwijs worden momenteel gemaakt.

Aanbeveling: De SRP is van mening dat anti-doping controles en controles op het gebruik van dwangmiddelen tijdens training of opwarming moeten worden geïntensiveerd, zowel tijdens concoursen als in out-of-competition situaties. Voor uitbreiding van bestaande controle programma's is financiële steun zoals ook in humane sporten wordt verkregen vanuit het ministerie van LNV of VWS noodzakelijk.

5. Transport:

- a. EU: De EU transport verordening (die het welzijn van dieren tijdens transport beschermt) is gewijzigd maar dit heeft alleen consequenties voor commerciële paardentransporteurs en het vervoer van slachtpaarden. De regels aangaande sport- en fokpaarden zijn niet gewijzigd; dit is in lijn met de nieuwe Wet Dieren, waar de sport wordt overgeheveld van een 'nee, tenzij' naar een 'ja, mits' principe. De sector werkt aan een Gids Goede Praktijken die in 2010 gereed moet zijn.
- b. Kwaliteit professioneel transport: Cursussen voor het professioneel transport voor paarden worden momenteel gegeven. Ook in de niet-commerciële sfeer worden zulke cursussen gevolgd.
- c. Paardenmarkten: Paardenmarkten zijn een mogelijkheid om een aantal minder-zichtbare kanalen in de sector transparant te maken door middel van controles. De SRP is van mening dat deze markten mogelijk moeten blijven, maar wel onder toezicht; overleg met de Dierenbescherming heeft inmiddels geleid tot overeenstemming over minimale welzijnseisen.
- d. Trailers: De SRP is van mening dat periodieke controles voor paardentrailers (APK) noodzakelijk zijn en verwacht van de minister zo spoedig mogelijk regelgeving in deze.
- e. Natuurlijk gedrag paard: Het beschikbaar maken van stalruimte tijdens hippische manifestaties is niet vanzelfsprekend. Sportorganisaties gaan reglementeren dat paarden tijdens verblijf op wedstrijden (langer dan 4 uur) een ruimte met stro ter beschikking hebben om te kunnen urineren en defaecereren. Dit wordt in 2010 opgenomen in wedstrijdreglementen (zie ook bijlage 1).

Aanbeveling:

1. *De SRP is van mening dat tijdens alle evenementen waar paarden bij elkaar worden gebracht, er stalruimte beschikbaar moet zijn waar paarden kunnen urineren en defaeceren. Deze ruimte moet meermalen daags worden voorzien van schone boxbedekking.*
2. *De SRP is van mening dat periodieke controles van paardentrailers zo spoedig mogelijk verplicht moeten worden gesteld.*

6. Fokkerij:

- a. Het couperen van staarten, brandmerken: handhaving van het verbod van couperen en branden van paarden die via het buitenland binnenkomen is nog niet afdoende geregeld. De Koepel Fokkerij is zich van dit probleem bewust en vraagt door voorlichting aandacht voor deze problematiek. De KNHS heeft deelname van paarden met gecoupeerde staarten aan evenementen verboden. De SRP is van mening dat een item als dit in de erkenningscriteria voor stamboeken moet worden opgenomen en is in overleg met LNV en het PVE betreffende een nieuwe versie van het Fokkerijbesluit.
- b. Erfelijke gebreken: Niet alle stamboeken zijn voldoende actief in het terugdringen van erfelijke gebreken. Het is essentieel dat stamboeken een fokbeleid en adequate selectie hebben en dat registratie van erfelijke gebreken wordt gedeeld met de achterban, zodat het voorkomen ervan kan worden teruggedrongen. Meldpunten voor dit soort gebreken en registratie zijn beschikbaar en worden gecoördineerd door de Koepel Fokkerij. LNV heeft desgevraagd aangegeven dat het terugdringen van erfelijke gebreken en paspoort fraude opgenomen zullen worden in de erkenningscriteria voor stamboeken; de SRP vindt dat de erkenningseisen voor stamboeken moeten worden aangescherpt en structureel tot een jaarlijkse controle van het stamboekfunctioneren moeten leiden. Ook is aangegeven dat meer praktische kennis dient te worden toegevoegd aan de Commissie Erkenning Stamboeken; dit heeft in 2009 nog niet geleid tot succesvol overleg.
- c. Aanlegtesten: De stamboeken zijn geadviseerd door de Koepel Fokkerij om de minimum leeftijd voor jonge paarden om aan aanlegtesten deel te nemen te reguleren, om overbelasting van het nog jonge paard te voorkomen. Dit is inmiddels bij veel stamboeken gereguleerd. (zie ook bijlage1).
- d. Gedrag en erfelijkheid: Een relatief jonge wetenschap, gericht op erfelijke relaties tussen de aanleg van het paard en de weerbaarheid van het dier als het gebruiksdoel in beeld komt. Het streefdoel is om het gefokte paard beter weerbaar te maken wat betreft het bestaand gebruik van het paard. Een aantal stamboeken is hierin geïnteresseerd en wordt gevraagd de onderzochte bevindingen te delen zodra dit mogelijk is; stamboeken willen dit mogelijk gebruiken als selectie criterium om de mentale weerbaarheid van het paard te verbeteren.
- e. Spenen: Het advies is dat veulens minimaal 4 maanden oud moeten zijn voordat het spenen plaatsvindt. In het kader van welzijn dient men veulens niet solitair te spenen, maar in kleine groepjes om de stress van het proces te verminderen. Voorlichtingsprogramma's via de stamboeken zijn inmiddels gestart (zie ook bijlage 1).
- f. Stamboekregels: Vanuit het Plan van Aanpak Welzijn is een Handreiking Welzijn ontwikkeld voor alle participanten in de Sectorraad Paard. Met name stamboeken, sportorganisaties en andere overkoepelende instanties dienen deze welzijnsrichtlijnen in hun voorschriften op te nemen. De richtlijn geeft ook een tijdspad voor het inbouwen

van aandachtspunten door betrokkenen. Een overzicht van de activiteiten per stamboek wat betreft opname van welzijnsaspecten in de regelgeving is als bijlage toegevoegd (zie bijlage 1).

- g. Identificatie & Registratie: De SRP is van mening dat een I&R systeem in de paardenhouderij hoogst noodzakelijk is. I&R is van groot belang bij het nemen van maatregelen na ziekte-uitbraken, voor een professionalisering in de sector, het effectueren van een inhaalslag ten opzichte van de andere sectoren, en als mogelijke financieringsoptie voor de sectororganisatie. Tussen SRP, LNV en het PVE vindt overleg plaats over de complexiteit en uitvoerbaarheid van een I&R systeem. Hierbij is de positie en bereikbaarheid van niet-georganiseerde paardenhouders een kernvraag. Ook de Dierenbescherming staat positief tegenover een I&R systeem. Gezien de importantie van dit onderwerp voor een duurzame ontwikkeling in de sector, is een update aangaande I&R als bijlage 3 toegevoegd.

Aanbeveling:

1. *De SRP is van mening dat stamboeken meer aandacht moeten besteden aan het voorkomen van inteelt in de populatie, door het gebruiken van bestaande wetenschappelijke modellen.*
2. *De SRP is van mening dat het deelnemen van paarden met gecoupeerde staarten aan hippische evenementen niet mogelijk zou moeten zijn.*
3. *De SRP is van mening dat een I&R systeem voor paarden, eigenaren en/of houders zo snel mogelijk moet worden opgezet, samen met de overheid maar met een sectorgestuurde regie.*
4. *De SRP is van mening dat de Commissie Erkenning en Controle van stamboeken aanvulling nodig heeft uit de paardenwereld en een scherpere controle op het functioneren van stamboeken moet effectueren.*

7. Paraveterinair:

Erkenning: De SRP pleit voor een erkenning van paraveterinair en complementaire beroepen. Overleg hierover tussen LNV, de GGP en KNMvD heeft nog niet tot resultaat geleid. De gebitsverzorgers, in samenhang met GGP, zijn bezig om een overkoepeling tot stand te brengen met opleidingsmogelijkheden. De Sectorraad wil zo spoedig mogelijk een wettelijke erkenning van hoefsmiden en op termijn van gebitsverzorgers, waardoor de paardenhouder garantie heeft dat deze activiteiten door goed geschoolde mensen worden uitgevoerd.

Aanbeveling: *De SRP is van mening dat een wettelijke erkenning van paraveterinaire beroepen zo snel mogelijk moet worden gerealiseerd.*

8. Plan van Aanpak Gezondheid:

Na het Plan van Aanpak Welzijn is afgesproken dat een Plan van Aanpak Gezondheid zal worden ontwikkeld. Hierin wordt de kwetsbaarheid van de sector beschreven ten aanzien van insleep of verspreiding van besmettelijke ziekten en worden aanbevelingen gedaan over hoe de sector zich beter kan voorbereiden op uitbraken. Een van de belangrijkste factoren hierbij is de discussie over Identificatie en Registratie (I&R) van paarden, eigenaren en houders. Een eerste aanzet tot het Plan van Aanpak Gezondheid richt zich op een protocol voor een aantal ziekten: (1^e niveau: Afrikaanse Paardenpest, Infectieuze Anaemie en West Nile Virus, 2^e niveau: Droes, Influenza, Herpes, etc.). Het concept PvA Gezondheid is inmiddels gereed en wordt besproken in de desbetreffende gremia.

Bestaande leidraden voor een aantal ziekten zullen worden aangeleverd en zo worden omgezet in een voor ieder kennisniveau transparant overzicht. Ook zal in het PvA ruim aandacht worden besteed aan ziekte surveillance en monitoring.

9. Conclusie:

- a. Binnen een jaar tijd na totstandkoming van het Plan van Aanpak Welzijn staat dit onderwerp in de paardenhouderij hoog op de verschillende agenda's. Alle bij de SRP aangesloten organisaties (stamboeken, sport, ondernemers) zijn ervan doordrongen dat welzijn een hoge zonet de hoogste prioriteit heeft. Dit heeft geleid tot aandacht in de vakbladen, via internet en in brochures voor paardenwelzijn, bijlage 2 mag hiervan een illustratie zijn. Dat dit het draagvlak in gunstige zin beïnvloedt moge duidelijk zijn, net zoals het gegeven dat paardenhouders het welzijn van hun paarden hoog in hun vaandel hebben.
- b. Er is veel in gang gezet. Tegelijkertijd zijn er veel onderwerpen waarvan de vooruitgang wat ons betreft nog sneller zou mogen. Hiervoor is een effectieve samenwerking tussen SRP en overheid essentieel. Discussies over prikkeldraad, het couperen, invoering van een I&R systeem kunnen niet alleen door de SRP worden opgelost; hierbij is de overheid een onmisbare partner.
- c. De SRP werkt er hard aan, om de gehele sector te kunnen vertegenwoordigen. Gesprekken met organisaties zoals de Dierenbescherming, LICG, en organisaties van hobbyhouders zijn opgestart om het draagvlak te vergroten.